

Kořeny současné evropské krize a nadějná východiska pro její řešení

Prof. PhDr. Petr Piťha

Předneseno 12.5.2016 na Trnavské univerzitě v Trnavě

Vážené auditorium,

když jsme s pořadateli a hostiteli začali dohadovat téma pro tuto přednášku, uvažovali jsme o mnohem. Všiml jsem si, že zazněly otázky, které teď slyším ze všech stran. Domluvili jsme se nakonec na tom, že se pokusím je nějak srovnat a naznačit jejich řešení. Otázek je mnoho: Co s migranty? Všechno se hroutí. Co si o tom myslíte? Co dělat s morální krizí? Jakou máme mládež? atd., atd., až nakonec: Máme vůbec nějakou naději? A co tedy máme dělat? Uznáte, že na to všechno odpovědět nemohu, ale udělám, na co stačím a na co budu mít čas. Ten je přesně vymezen, což předem slibuji, že nebudu až tak moc respektovat. Budu ale stručný a jaksi heslovitý.

Při takovém zestručnění dojde především k tomu, že obrovsky složité věci se nám ukážou jako velice jednoduché. To dále způsobí, že celé moje vystoupení bude vypadat jako prostoduchý strejcovský názor, se kterým budou nejspíš souhlasit prostí gazzové, mámy a tátové, tzv. *běžní lidé*. Jenže o ty právě jde. Zároveň jsem už naznačil jednu oporu pro naši naději. Je jí zdravý selský rozum, anglicky *common sense*, tj. sdílený smysl.

Vím, že stojím na akademické půdě a budu proto mluvit akademicky. Jeho Magnificence vás přece nepozvala na potlach se strejčkem Křopalem z Horní Dolní. Na položené otázky je možno dát odpovědi:

1. Teologické
2. Filosoficko historické
3. Pedagogické

Ale i ekonomické, vojenské, přírodovědné a co já vím. Využiji tři první.

Protože jsem především filolog, budu se toho držet a do ostatních disciplín vstoupím s vědomím, že jsem v nich hostem, který může s něčím pomoci, ale není tam doma.

Vyjděme od toho vyděšeného dotazu, zda se všechno zhroutí, protože se hroutí všechno. Asi to není tak žhavé, protože bych se sem nemohl dostat ve zhrouceném autě a po zhroucených cestách, ani bych zde nemohl jít ke snídani rohlík a podobně. Co tedy chtějí ti lidé říct? Co se opravdu hroutí? Kosmos, naše planeta? Veliké říše? Společenské uspořádání? Právní systém? Lidé? Schopnost myslit? Řekl bych, že kosmos a naše planeta se nehroutí. U všeho ostatního lze pozorovat povážlivé chvění a mnohé se i hroutí. Nejbolestnější je vidět, jak se hroutí jednotliví lidé. Ostatní je nepříjemné, ale dá se to přežít. Říše jsem na vlastní oči viděl padnout dvě, revoluce jsem zažil taky dvě, zaručených konců světa asi devět. Teologickou odpověď tu je, že Boží rád nepomine, protože Boží tvůrčí slovo nemůže zaniknout.

Za výchozí platformu při řešení jakékoli otázky považuji zdravé myšlení. To vyžaduje splnění tří podmínek, bez kterých se myslit nedá:

Prvou je, že vyjdeme ze správných premis, tj. že budeme respektovat danost skutečnosti. Jakmile se dostaneme do područí nepravdivých informací, které vezmeme jako daný fakt,

jsme na tom jako schizofrenik. Myslí logicky správně, ale dojde k nesmyslným, často i tragicky nebezpečným a zločinným závěrům.

Druhou podmínkou je uznání základních logických operací a dále platnost základních matematických funkcí. Bez syllogismu, trojčlenky atd. se myslit nedá. Člověk, který tvrdí, že jedna a jedna nejsou dvě, toho moc nevymyslí a já mu nedám za pravdu. Ano, uznám, že metafora *jeden a jeden je méně než dva* užitá při výkladu o manželství a přátelství je výstižná. Ale neznamená to, že jsem navždy odhodil pravidla o sčítání.

Třetí podmínkou je, že známe a za všeobecně uznané považujeme významy slov a pojmu, které označují. Bez této základní jistoty jazyka se nemůžeme na ničem dohodnout. Vynechám výklad o rozdílu symbolu a pojmu, slova a termínu. Mluvím o přirozeném jazyce a tvrdím, že mluví-li jeden o koze a druhý o voze a třetí jim přispěje na pomoc vysvětlením, že přeci jde o stolek na kolečkách, že k ničemu nedojdou.

Veškerý dnešní veřejný diskurz vykazuje porušení všech komponent. Za horší skutečnost považuji, že se naši učitelé prvých tří stupňů ohánějí pojmem *kreativní myšlení*, k němuž vedou své žáky. Tomu pojmu nerozumím. Myšlení musí být myšlením, a to logickým. Pak je vždy kreativní. Jenže tato novinka vychovává k ráznému, odvážnému překročení takového zastaralého myšlení. Výsledek je poškození až i ztráta rozumu.

*

Kořen celého našeho problému pregnantně formuloval Robert Cecil lord Salisbury po nástupu Hitlera, když v britské Horní sněmovně varoval před nebezpečím nacismu v Anglii. Prohlásil: *Společnost, která odmítne náboženství, se během tří generací musí zákonitě rozpadnout.*

Nemohu rozvádět, jakými kroky jsme se k odmítnutí Boha dostali. Připomenu jen přínos osvícenství a zlomový okamžik popravy krále Ludvíka XVI. na počátku Velké francouzské revoluce. Stručně však objasním, co se přihodilo s pojmem *liberalismus*. Vyjděme od adjektiva *liberální*, kterým charakterizujeme určitý postoj. Určitý způsob jednání a rozhodování. Liberální posouzení je pro nás *vstřícné, velkorysé, shovívavé a laskavé*. Opakem je posouzení *rigorózní*, tj. *přísné, případně maloryse přísné*. Slovo *liberální* však vychází od latinského *liber*, což znamená *svobodný*. *Libertas* znamená *svoboda*, *liberalizace* znamená *osvobození*, jak to známe třeba ze spojení liberalizace cen, trhu. Osvobodit lze všechno, džina z lahve, zločince stejně jako nespravedlivě odsouzeného, uvolnit lze energii spoutanou v atomu. Nicméně je toto slovo natolik spojeno s odstraněním nesvobody a otroctví, že je chápeme jako záchrannu, tedy něco úžasného, na co toužebně čekáme. Tak se dostaneme při nedostatečném rozlišování významu až k tomu, že se vžila představa, že liberální člověk je člověkem *svobodomyslným*, což ovšem není *svobodotvorným*, natož *svobododárným*.

Historie slova *liberalismus, liberál* je spjata s omylem, který se změnil v předsudek, který je tradován a široce přijímán. Krátce to zrekapituluji. Evropská věda vznikla v podstatě přeměnou antické filosofie na křesťanskou teologii. Tato teologie ovšem vycházela z víry a opírala se o Bibli. V rámci teologie byly pěstovány všechny ostatní vědní disciplíny, včetně tak exaktní vědy jako je matematika. V teologické řeči se řešily zásadní matematické a geometrické problémy. Vysmívaná otázka kolik andělů se vejde na špičku jehly, byla debatou o bezrozměrnosti bodu a pojmu *nekonečno*. Vůbec není pravda, že by Bible a církve sahala na svobodu vědy, dokud si věda nezačala hrát na filosofii a nadřazovat se nad teologií. Dobře to můžeme vidět na obehané písničce o případu Galileiho. Galileo byl dlouhou dobu církví ctěn

a byl dokonce papežským poradcem ve věcech astronomie. Jeho střet s církví nastal ve chvíli, kdy naprosto amatérsky začal ze své přírodní vědy dovozovat teologické závěry. Je zajímavé, že dokud byly jen hloupé, nic se nedělo. Když ovšem Galileo vyslovil, opakuji **teologické**, výroky, které byly v rozporu s katolickým pravověřím, došlo ke střetu. Galileo ustoupil a klidně dožil svůj život. Je opravdu s podivem, jak silným argumentem proti církvi se jeho případ stal. Při dotazu na církev drtivá většina i vysokoškolských studentů dnes odpovídá, že jde o mravně zkaženou společnost, která je proti rozumu, zakazuje vědu a upálila Galileiho. Velký spor mezi vědou a vírou, svobodou světla poznání a tmářským despotismem byl plně využit ideologickým bojem proti náboženství a jeho nositeli, církvi. *Ať žije svobodná myšlenka* je heslem osvícenců a volnomyšlenkářů. Ano, pryč s vírou, ať vládne rozum!

Prvořadým argumentem volnomyšlenkářů byla celá řada důkazů, že Bible nemá pravdu. Nejsilnějším z nich byl rozpor mezi Darwinovou vývojovou teorií a vyprávěním o stvoření světa v šesti dnech. Bylo to očividné. Bohužel nikdo v církvi si tehdy neuvědomil, že do sporu o *pravdivost* Bible jednoduše vůbec nemá vstoupit, a správně poukázat, že Bible není učebnice biologie, ale kniha o vztahu mezi Bohem a člověkem. Ve vyprávění o stvoření jde o to, že člověk je postaven nad všechna božstva národů, které obklopovaly Izrael. Je to zároveň nesmírné osvobození člověka z moci přírodních sil. Člověk jako vladař nad celým stvořením je zodpovědný toliko Bohu. Tím byly dány i meze lidské svobodě, tj. hráz proti svévoli. Předsudek o neslučitelnosti vědy a víry panuje stále, přestože poctivý dialog mezi vědci - theology a vědci ne-theology přináší již dlouho oběma stranám nejen impulzy, ale i nové objevy. V kontextu našich úvah je důležité to, že volnomyšlenkářství sesadilo omezující autoritu Boha a na jeho místo postavilo člověka s jeho ošemetnými vlastnostmi sobectví a docílilo toho, že se rozpadla zodpovědnost vůči všem stejně nadřazené autoritě Boha. Přineslo to dvojí důsledek. Prvým je naprostá libovůle, která u obratných a silných vede k touze ovládat svět. Druhým je, že člověk, který nemá zodpovědnost, přestává být člověkem, ztrácí svědomí, což je něco jiného než cit.

Je mi líto, ale liberalismus je jedním z kořenů naší současné krizové situace. V době kdy jsme vyzývání k dialogu, je osudové, že nás liberalismus dovedl také k naprostému relativismu tím, že sesadil z trůnu Boha, který je Pravda.

Rád přiznávám, že o pojmu *pravda* jsem si v mládí i později dost špekulíroval a byl nakloněn opakovat nejednu hloupost. Nedělám si teď patent na rozum, ale o pravdě si myslím několik zásadních věcí. Předně, že pravda je jen jedna. Kdyby bylo více pravd, mohli bychom si vždy vybrat tu, která by se nám zrovna hodila. Výsledky známe. Za druhé, že pravda je vždy celá. Mít trochu pravdu znamená, že z větší části ji nemám. Poloviční pravda je poloviční lež. Mít skoro ve všem/úplně pravdu, znamená, že nějaká velmi důležitá lež je obratně schována do pravdy. Pravda je objektivní, protože je jedna a celistvá. Úhly pohledu nejsou výroky o pravdě, ale výroky o tom, jak objektivní pravdu prožíváme. Že je člověku z jihu zima a severanovi příjemně vlaho, nemění pravdu, že teploměr ukazuje 12°C. Z toho pak vyplývá, že pravda je na lidech nezávislá, nelze se o ní dohadovat, lze ji buď přjmout, nebo odmítnout. Lze ji bohužel taky vnucovat a donutit okolí žít ve lži.

Celý problém současné politické reprezentace vidím v tom, že politici neusilují o zájem celku, ale zajímají se pouze o zájmy své, tj. o to, jak se udržet u moci. Projevuje se to tím, že chtějí nějak přesvědčit voliče, aby přijali jejich názor, který vydávají za pravdu. Dále pak v tom, že kompromisní řešení není řešením věcným a pravdivým, nýbrž vždy nějak chybným podle poměru jednajících a jejich zájmu. Politika pod heslem *něco za něco* je zjevným odklonem od

pravdy. Pokud je tento výklad složitý, položme si otázku, zda má smysl debata o tom, zda 1+1 jsou 2, a představte si, kam bychom došli, kdyby to někdo dohol jinak.

Vraťme se k žádanému dialogu. *Dialog* není latinské slovo, které by znamenalo *hovor dvou* lidí či stran. Je to slovo řecké, které znamená doslova *vynoření smyslu*. Jde v něm o to, že společně hledáme hlubší pochopení smyslu. Je to cesta, kterou se blížíme Pravdě, kterou našimi nástroji myšlení nikdy plně nepochopíme. Dialog žádá, abychom do něho vstoupili jistě s nějakým názorem, ale také s vědomím, že pravdu nemusím mít já, že ji může mít druhý účastník, a nejčastěji, že ji nemá nikdo z nich. Dialog, i když může mít velmi dramatický průběh, není nepřátelský, protože je ve své podstatě spoluprací. Náboženský dialog má vždy tento charakter a nejednou skončí tragicky. Dějiny katolické církve ukazují, že v ní probíhá takřka neustálý dialog. Opětovně jsou svolávány Všeobecné sněmy, koncily, které řeší ostré názorové spory. Jsou známy případy, kdy dojde ke smírnému řešení a obecně přijatému novému náhledu. Jsou ovšem i případy, kdy došlo k nenávistné reakci zastánců zamítnutého názoru a dokonce k válce proti zastáncům odsouzené hereze.

V náboženském dialogu mezi odlišnými náboženstvími může dojít teoreticky ke třem výstupům. Prvým je, že jeden z účastníků uzná, že pravdu má ten druhý, a přijme jeho náboženství. To se např. stává při setkání dvou jednotlivců. Přestupy z jedné církve do druhé jsou docela časté. Celá církev to nikdy neudělala, pokud nebudeme uvažovat o hromadných přestupech lokálně úzce vymezeného kultu při setkání s početně daleko významnější církví, typu hromadného křtu malého pohanského kmene. Druhým možným výsledkem je dohoda o společných článcích víry, kdy např. blízké křesťanské církve dohodnou vzájemné uznání křtu. Časté dohody o spolupráci na určitých akcích všeobecně kulturních a sociálních ovšem nespadají do rámce náboženského dialogu, protože mají charakter civilně právních smluv a dohod, jaké církve uzavírají i se zcela sekulárními partnery. Třetím případem je nelogický pokus o náboženský dialog s odpůrcem. S tím se dojednává příměří nebo kapitulace. O náboženství, které ideově charakterizuje spor, se nevyjednává. Výzvy k náboženskému dialogu s Islámem považuju za logicky chybný požadavek. Dialog v danou chvíli vůbec není možný. Nevím, kdo se může vážně domnívat, že se muslimové dají pokřtit nebo naopak křesťané obřezat a přijmou Islám. Stejně tak nevěřím, že někdo přesvědčí muslimy k odstoupení od Islámu a přechodu ke konzumismu. Vitalita muslimských komunit žijících uprostřed konzumní společnosti je výmluvná.

Uvedl bych nyní na třech případech, jak se současná všeobecná mravní krize projevuje.

RODINA

Dost se dnes mluví o krizi rodiny. K současnemu stavu se euroamerická společnost dopracovala dlouhým vývojem, který postupně oslaboval, až téměř zničil mezigenerační vazbu mezi prarodiči a vnuky. Osou rozpadu rodiny je vznik a rozvoj nejrůznějších institucí, jako jsou povinná školní docházka, penzijní pojištění, zdravotní pojištění apod. Tyto instituce s rodinou, kterou považuju za jedinou pro společnost a život důležitou instituci, sňaly téměř veškerou odpovědnost a tím ji dotlačily do pozice jakéhosi způsobu zábavy. To, co bylo už ve starověku (srov. Hippocrates ?460-373 př. Kr., Stoikové v 2. stol. př. Kr.) a plánovitě bylo rozvíjeno v dobrém úmyslu obětavými lidmi od raného středověku jako záchytné instituce pro rodinou nezvládnuté či nezvladatelné situace (první jsou doloženy už ve 4. stol. a mohutný rozvoj začal od 11. stol. – špitální řády), dostalo dnes právní rámec, který rodinu zlikviduje.

Pro současné debaty je příznačný posun ve významu slova *normální*. Slova *normální* se dříve užívalo ve smyslu *přirozené*. Dnes má význam *běžné, časté*. Za důležité zde považuji, že norma je něco stanoveného zákonem. Posun významu ukazuje, zvláště v otázce rodiny, že jsme odmítli zákonodárce Božího a určujeme normy jiné. Je snad jasné, že *jiné* znamená v daném kontextu *nepřirozené*. Zákonodárství o rodině má vycházet od rodiny přirozené a chránit právě ji. Je samozřejmě zapotřebí, aby bylo pamatováno na všechny, kdo at' už vrozenou odchylkou nebo ranou osudu úplnou rodinu (otec, matka, děti) mít nemohou nebo ji ztratili. Je pro ně třeba udělat hodně, ale není možné v socialistický rovnostářském duchu a v postmoderní libochuti učinit z rodiny jeden z případů něčeho, co lidi občas postihuje jako neštěstí. K tomu nás krok za krokem tlačí šílená demagogie a lobbismus agresivních seskupení. Jsou úspěšná a zákonodárci postupně znevažují a znevýhodňují tradiční rodinu. Dospěli už tak daleko, že ji staví do pozice, kdy je hlídána jako zločinná. Vyjde-li najevo, že se v nějaké rodině činí rozdíl mezi mužem a ženou, může být rozehnána jako zločinecké doupě. Otázka pohlaví je věcí svobodného rozhodnutí. Pohled do rozevřeného klína není pro nás směrodatný. Nedáme si diktovat od Boha, který se skrývá za přírodu. Že budeme muset změnit jazykový systém? Nevadí, od čeho máme parlamenty. Norská a britská legislativa jsou v tom nejdál.

PRÁVO

Ve výkladu o rodině jsem se již dotkl širšího problému právního řádu. Zde je výchozím bodem slovo *řád*. Řád je takovým uspořádáním, které dovoluje, abychom se vyznali v určitém prostředí. Každé společenství lidí potřebuje řád, aby mohlo fungovat. Důležité je, že opakem *řádu* je *chaos*. *Neřád* je negací, tedy porušením řádu.

Nechám stranou složitý vztah dvou právních přístupů při tvorbě zákonů, tj. přirozenoprávního a pozitivního. Postačí připomenout, že první je starší a druhý se bez něho neobejde. Podstatným pro naši úvahu je, že první se dovolává přirozeného řádu, který je dán autoritou Boží. Ten je suverénem a garantem práva. Druhý přístup s ním nepočítá. Garantem je nějakým způsobem vzešlý zákonodárce pozemský. Už to samo může dopadnout všelijak. Každý ústavní právník ví, že jakýkoli zákonodárce potřebuje mít legitimitu, která leží mimo lidskou společnost, a to hlavně proto, aby vůbec mohla existovat rovnost všech lidí před zákonem. Porušení toho jsme zažili při rasových zákonech nacismu a třídních zákonech komunismu. V případech, kdy k něčemu takovému nedojde, např. v běžných moderních demokraciích, se ovšem pozitivní právo stejně opírá o pojem slušnosti, když vychází ze zásady: *co není zakázáno, je dovoleno*. Naším všeobecným problémem je, že se rozpadá slušnost, tj. prožíváme morální krizi, a žádné sebepodrobnejší zákony nám nepomohou. Pomoci může jen obroda slušnosti. Stále víc se proto mluví o Desateru a jeho zásadách, které jsou povětšinou přijatelné pro každého člověka. Podobné výroky mě vedou k závěru, že mluveno „právnický“ židovské Boží zákonodárství ze Sinaje, známé jako *Desatero*, je ústavou lidstva. Jeho ostrost byla taková, že se nenašel nikdo, kdo by ho neprestoupil. Všichni byli něčím vinni. Byla proto později novelizována a do Božího zákonodárství byl zaveden právní pojem *milosrdenství*. Kristovo shrnutí zákona stalo se preambulí ústavy. Ústavní zákon zůstal nedotčen v platnosti, ale bylo stanoveno prováděcí nařízení umožňující milost a vracející svobodu, radost a život.

Pro potřeby našich a evropských zákonodárců bych rád uvedl několik asi rozumných zásad pro tvorbu zákonů.

Zákonodárci si musí na prvém místě ujasnit, čeho chtejí docílit. Měli by také, nakolik jen je to možné, vědět, co všechno bude zákon dál působit. Nesdílel jsem např. radost ze zrušení povinné vojenské služby. Chápal jsem, že to je příjemné. Jenže ono je to tak, že příjemné nemusí být potřebné, ale ne všechno potřebné je příjemné. Vedle důležitého výchovného momentu jsme ztratili vrcholný pojem občanské povinnosti, kterou je obrana země (vlasti), a snížili ho na daňovou povinnost. V danou chvíli nejsme s to hlídat svou ohroženou hranici, protože profesionální důstojnický sbor s nedostatečným mužstvem ji ubránit nemůže.

Vycházím z toho, že zákony mají společnost zušlechťovat a vychovávat, nikoli hlídat a trestat. Má-li zákon hrát výchovnou roli, musí jako záměr zákonodárce stanovit **princip** správného jednání. Vedle takového pravidla může pak uvést nevelký počet konkrétních výjimek. K vystižení správného jednání žádným seznamem jednotlivých případů dojít nelze. Život je příliš složitý a mnohotvárný, aby se to mohlo zdařit. Dovolím si toto srovnání s výchovou. Dítě nelze vybavit na řešení všech situací, do kterých se dostane. Je třeba mu dát klíč, podle něhož je má řešit. Psa, který není schopen pochopit zásadu, je možné vycvičit k přesnému provedení cirkusových kousků. Žádný další úkol nevyřeší sám per analogiam. Nedělejme z lidí cirkusová zvířata. To je zlá a nebezpečná degradace.

Zákony mají být adresovány lidem slušným, nikoli potenciálním přestupníkům. Myslím, že zákon má být takový, aby byl naplněn, nikoli jen dodržován. *Naplněvat* znamená jednat v jeho duchu a rámci, který ačkoli je pružný, je pevný. *Dodržovat* znamená jednat podle litery, která je ztvrdlá, a proto křehká. Mezi jednotlivými stále přibývajícími ustanoveními jsou mezíry umožňující beztrestné přestupování. Paradoxně tedy zákony adresované přestupníkům vedou k jejich nárustu.

Při pohledu na desítky metrů dlouhé řady tlustých foliantů, v nichž jsou sepsány současné právní normy, se ptám, z čeho tato tasemnice roste. Zcela určitě ze vzájemné nedůvěry. Na co stačilo slovo a podání ruky, začalo být sepisováno jako smlouvy. Tento krok ovšem nedůvěru nemůže odstranit, naopak ji zvyšuje. Smlouvy lze zpochybňovat, a proto rostou. Rozběhl se zlý, bludný kruh, který jako spirálovitý vír, který pohlcuje to nejdůležitější v otázce mezilidských vztahů, totiž slušnost.

Dobré zákony by podle mne měly být formulovány s předpokladem slušnosti a rozumnosti adresáta, aby ho vedly k zodpovědnosti. Znamená to zároveň, aby sloužily plynulému chodu života, nikoli aby působily překážky. Pokud není dodržena tato zásada, jde o výraz všeobecné nedůvěry, která místo zodpovědnosti nastoluje formální mechanické dodržování litery. To se dá snadno a stejně mechanicky kontrolovat, což zjednoduší práci stále rostoucí byrokracie. Výsledkem je odtržení předpisů od skutečnosti. Důležitým se stane, zda je vše papírově (tj. podle předpisů) v pořádku. Jak to vypadá v reálu, nakonec nikoho nezajímá. To pak lidi poctivé a zodpovědné v reálné situaci nutí k přestupkům neživotného zákona.

Sdílím staletí platné zásady o stručnosti a srozumitelnosti zákonů. Zákon musí být stručný. Prodlužování, zjemňování, rozrůstání předpisů vede k tomu, že zákony nemůže nikdo pojmit do paměti, překážejí na každém kroku, a proto nejsou respektovány. Zákony jsou rovněž neustále měněny a jsou pak nestabilní. Zákon, má-li naplněvat své poslání, musí být zaznamenán jazykem všeobecně známým. Záměr zákonodárce musí být pochopitelný selským rozumem. Není-li tato zásada splněna a občan potřebuje advokáty jako tlumočníky, dochází k tomu, že se lidé o zákony nezajímají. Cítí spor mezi zdravým rozumem a neživotným zákonem a mají trvalý pocit nespravedlnosti.

Dovolím si ještě víc a upozorním zákonodárné sbory, jak postupně vybudovaly právní základ dnešní krize a připravily pro nás důmyslný způsob sebevraždy, k níž jako zákonů dbalí občané máme přistoupit. Promluvím o *Listině lidských práv a svobod*. Tato listina vznikla jako Deklarace mezinárodní dohodou, jejíž ratifikací vznikl její právní statut v ústavách signatárských států. U nás je nyní součástí ústavního pořádku. Podepsána byla v Norimberku, nikoli jen v časové, ale především kauzální a symbolické souvislosti s Norimberským mezinárodním soudem s válečnými zločinci po skončení Druhé světové války. Za místo soudu i podpisu Deklarace lidských práv a svobod byl vybrán Norimberk, neboť právě tam byly nedávno předtím nacistickými „právníky“ vyhlášeny zákony, podle kterých byly páchány zločiny, které svým rozsahem i brutalitou překonaly vše, co lidstvo do té doby poznalo. Kvůli těmto zločinům byli souzeni a odsouzeni jejich tvůrci a veliké zvrhlosti byly nazvány válečnými zločiny. Záměrem skutečného zákona v pojetí tvůrců Deklarace lidských práv a svobod bylo znemožnit opakování podobných zločinů.

Dovolte mi tři poznámky na okraj.

Prvá: Není dobré zapomenout na míru pokryTECTví sovětských signatářů, kteří měli už dávno doma své gulagy, které byly vzorem právě pranýřovaných koncentráků, a souhlasili s jejich dalším rozvojem.

Druhá: Pojem základních lidských práv byl v historii evropského práva znám dálno. Jeho uvedení do právního myšlení se přičítá Thomasi Jeffersonovi (1763-1826) a/nebo Johnu Lockovi (1632-1704). Ve skutečnosti však tento pojem poprvé použili dominikáni při velké právnické rozpravě, kterou vyvolali kvůli zločinům proti lidskosti. Učinili tak na základě relací svých misionářů, kteří referovali o zrůdných způsobech jednání Španělů s domorodci v Jižní Americe. Roku 1511 kritiku zahájil P. Antonio de Montesinos, OP kázáním na ostrově Hispaniola, dnes Columbia a Haiti. Obžalovali dokonce španělské velitele i jednotlivé vojáky, kteří byli pak obhajováni tím, že domorodci nejsou lidé, lidem se *jen* podobají. Výsledkem teologicky(!) vedené právní(!) debaty bylo uznání plného lidství domorodců, a to na základě jejich zásadních rysů člověčenství. Byl vybojován a formulován pojem *práva na život* jako základní universální právo každého člověka. Nezůstalo tehdy jen u teorie. Řada velitelů byla odvolána, byla vydána královská instrukce, jak se má postupovat vůči domorodcům známá jako Burgonské zákony z roku 1512 a Valladolidské zákony z roku 1513. Jak vypadala a vyvíjela se situace v terénu v oblastech vzdálených přímému dohledu královské moci Španělska více než tisíc kilometrů po moři a dalších stovek po pevnině, se dá těžko něco říct. Slavné to určitě nebylo. Důležité pro právní vývoj však není třeba i masivní překračování pravidla, ale vznik a platnost pravidla jako takového. Akademické, ale i jinde vedené disputace jak ve Španělsku, tak v koloniích trvaly celá desetiletí. Definitivní tvar právního pojmu lidských práv a zároveň i nárys prvního mezinárodního práva podal P. Francisco de Vitorio, OP (?1483-1546) v přednáškách na univerzitě v Salamance roku 1532. Později byly publikovány s názvem *Releción de los Indios* a prosluly pod názvem *Čtení o Indiánech a o zákonech války*.

Vraťme se k Deklaraci a podívejme se na její další vývoj. Pod velkými lobbistickými tlaky byla nejrůznějším způsobem doplňována, zjemňována a rozšiřována. Jednou o právo ženy na rozhodování o vlastním těle, známým jako potratový zákon, popřípadě kohokoli o ukončení vlastního života, známý jako zákon o euthanazii. Podruhé o práva menšin často velmi zvláštního ustanovení (pacienti, lékaři, řidiči,...), až se tato listina stala život zmrtvující právní autoritou, která ve jménu lidských práv a svobod škrť rozum zachovávající většinu, která přitom má na všechny menšiny s jejich právy vydělat. Myslím si, že nejsem rasista ani

nacista, ani šovinista ani náboženský fanatik, ale jsem přesvědčen, že celá tato lidskoprávní hysterie, která si vynutila politickou korektnost, tj. znemožňuje věcně mluvit, je neštěstí. To, že může být kdokoli stíhan - záminka se najde v monstrózní spletí zákonů snadno - považuji za cestu k anarchii. Prohlásit, že otec, který v půl dvanácté vezme klukovi mobil a pošle ho spát, nebo že babička, která plácne dvouletou vnučku přes prsty, když si znova a znova chce sáhnout na rozpálená kamna, se dopouštějí týrání, považuji za výrok proti záměru zákonodárců. Ti by totiž sotva zmíněného otce a babičku označili za válečné zločince a postavili vedle Eichmanna, Himlera, či krvavé Elzy.

Třetí se týká toho, že Listina ve svém základním znění je buďto přímo zapracována do ústavy, nebo jako u nás se stane součástí ústavního pořádku. Nejsem dost právnicky vzdělán, ale ptám se: Je možné, aby novela či nižší zákonná norma, která je v přímém rozporu se záměrem zákonodárců výchozího zákona, byla patná? Není neplatná od chvíle, kdy je uzákoněna? Nebo, nedopouštěj se ti, kdo ji odhlasovali, aniž by před tím zrušili výchozí zákon, trestního činu porušení tohoto zákona? Listina lidských práv a svobod je dnes postavena na hlavu a otevírá legální cestu k porušování právě těch nejnejzákladnějších práv člověka, třeba práva žít a narodit se. Dosti o tom.

MIGRANTI

Zastavme se nyní u problému migrantů. Za příznačné na diskuzích kolem nich považuji, že spíše okrajově se sem tam někdo dotkne skutečného merita věci a jeho zasazenosti do širšího kontextu. Jako dnes ve všem se zabýváme akutními otázkami v časovém horizontu včera – zítra a ani v situaci celkově tak vážné se političtí představitelé nepřestali zajímat o své populistické zájmy a „body“ pro příští volby a nezačali se zabývat dobrem společnosti. Pohled na hlavy států při pohřbu obětí masakru v Paříži mne naplnil pohrdáním. Zhroucená Anděla Merkelová, vizážisty upravená na jakousi mater dolorosam (byla neupravená, neučesaná, snad se ani nemyla a možná se k dosažení věrohodnosti i nějak nasmrدela potem) se opírala o mužnou ochrannou paži prezidenta Hollanda, který s pevnou tváří hleděl nad všechny účastníky jako ten, kdo má situaci pod kontrolou, jakoby v rozhovoru se svým božským protějškem na nebesích. Fuj! Je mi stydno i jen mluvit o všech těchto nevzdělaných, ustrašených hlupácích, kteří nemohou zaujmout žádný postoj, protože nemají žádný názor. Tyto mátožné loutky, které se deklarují jako zásadoví lidé, jsou hříčkou v rukách davu.

Otázka migrantů je případ velmi složitý, protože vznikal z mnoha důvodů a ovlivňuje spousty oblastí života společnosti. Týká se rovněž mnoha různorodých území přímo a nepřímo vlastně celého světa. Patrně nikdo nemá dostatek zpráv odevšad, což podvazuje rozvážné rozhodování, když je třeba dělat jasná, pevná a hlavně rychlá rozhodnutí. Je tomu, bohužel, tak, že do vyhrocené situace jsme se - upozorňuji, že skoro všichni - probudili z líbezných snů ukolébaní ve volně se pohybující síti utkané z dlouhotrvajícího nadbytku sociálních států. Není divu, že se teď chováme jako chroust, který spadl do podmáslí. Jednoduše si nevíme rady.

Pokusím, opakují, **pokusím** se situaci alespoň pojmenovat a obraz poněkud uspořádat. Zároveň se zmíním o řadě nebezpečí, kterým bychom měli předejít. Začnu tím, co je nejtvrdší a naprosto zásadní. **Je válka.** Není mír. Mír, pokud ho chceme, musíme uhájit, to jest vybojovat. Budeme-li ho akademicky či politicky postulovat, předpokládat, budeme si nalhávat. Nemluvit o realitě války a zastírat si ji mi připomíná chování dítěte, které si ručníkem zakryje tvář a myslí si, že je nikdo nevidí, protože ono samo nevidí nikoho. Je trestuhodným, že se slovo **válka** nesmí vyslovit. *Konflikt, střet zájmů, dramatické události,*

mezinárodní krize jsou výrazy, které patří do schématu míru a dají se řešit jednáním. Jenže jsme ve válce. Uvažovat ve schématech míru je nemístné. Je třeba uvažovat v termínech války. Z toho mi vyplývá, že se máme starat o hranice a suverenitu. My se však zabýváme otázkou migrantů, což je strašný, ale odvozený problém.

Hranice je třeba střežit a hájit. Suverenitu vyjádřit právními předpisy, především vízovou povinností. Hranice je ve válce linie pevně vojensky střežená. Za ní jsou *nepřátelé*. Na hranici se střílí. Výjimku tvoří člověk s bílou vlajkou, člověk s rukama vzhůru a beze zbraně. Protože bohužel bojují i ženy a dokonce děti, nelze je vyloučit. Lidé, kteří přicházejí z území nepřítele, bud' útočí, nebo jdou dobrovolně do zajetí. Jsou proto eskortováni do střežených táborů a upozorněni, že při pokusu o útěk se po jediné výzvě střílí. Tam jsou identifikováni. Pokud mají doklady, ověří se jejich pravost. Čas pobytu v běženeckém/zajateckém táboře je vymezen. Po jeho uplynutí dostává každý vízum určitého charakteru nebo je eskortován před hranici, kterou přestoupil. Je-li usvědčen z diverze, je uvězněn. Tvrdí-li utečenec, že prchá do jiné země, budiž v uzavřeném vozidle vojensky eskortován a předán příslušným orgánům na hranici cílového či tranzitního státu.

Až doposud nepadlo jediné slovo o charitě a milosrdenství. Pochopitelně, že mají své místo, ale nemůžeme o nich uvažovat jaksi odděleně, a to ve schématu míru. Milosrdenství v době války se projevuje teprve **po** skončení vojenské operace. Zajatí nejsou týráni, ponižováni, dostávají stavu války a zázemí odpovídající základní zajištění. At' je velkorysé! Příděl jídla však bude asi polovina toho, co je dávkou na muže a den těch, kdo hájí hranici. Žádné peníze nepotřebují. Dostanou-li vízum, je jejich sociální zajištění jasně vymezeno a podmíněno prací, která jim samozřejmě musí být nabídnuta. To vše jeví se mi jako jasné a věcné. Včetně toho, že každý, kdo koná proti témtoto příkazům, dopouští se velezrady, popř. válečného zločinu proti lidskosti a je podle toho rychle potrestán.

Fakt, že jsme ve válečném stavu, že válka není bůhví kde, ale přímo se nás týká, je dán článkem 5 smlouvy NATO, kterou jsme podepsali. Obrátí-li se kterýkoli člen na ostatní s žádostí o vojenskou pomoc, protože se cítí ohrožen, jsou ostatní povinni tuto pomoc poskytnout. Neposkytnutí pomoci je zrada, a tedy přeběhnutí k nepříteli. Nešilhejme po neutralitě. Není možná. Přejít na druhou stranu znamená vydat se všanc úhlavnímu nepříteli. Za takto vyhrocené situace není možné hledat akademická řešení a na konferencích (kvazi)odborníků debatovat o modelech soužití a prolínání kultur. Problém je až příliš aktuálně reálný. Akademici zaspali a jsou čtvrtstoletí pozadu nebo vedle. Opakuji, že jsme ve válce a armády čekají na povel. Navíc akademické úvahy podporují, resp. zakrývají nerozhodnost vlád a způsobují, že pod dojmem hrůzných zpráv (uřezávání hlav) emotivně vznikají fanatické návrhy, příp. i pokusy převzít obranu do vlastních rukou. Tím se pak vytváří živná půda i nerozvážný dav pro schopného organizátora, který se brzo promění v diktátora-zachránce.

Analogicky není čas hledat viníka a diskutovat o chybách jednotlivých rozhodnutí a politiků. Postačí vědět, že k základnímu omylu jsme s výjimkami potvrzujícími pravidlo přispěli všichni. Opustili jsme svou náboženskou identitu. Není čas o tom diskutovat. Žijeme v přítomnosti a je třeba v ní konat.

Řekl jsem, že situace je nevšedně komplikovaná. Předně je třeba odlišit uprchlíky válečné a ekonomické. Vezměme nejdřív uprchlíky ze Sýrie a předního Východu.

Kdo může rozhodnout o vydání víza a ověřit pravost dokumentů? Jedině BIS.

Jak jednat ve válce, která se vymyká z rámce dosud platného mezinárodního práva? Útočníkem je "islámský stát", který státem není. Je seskupením po celém světě rozsetých teroristických organizací a center. Mnoho příslušníků tohoto hnutí má řádné občanství ve státech, které se brání.

Co, právně vzato, je ozbrojený útok na teroristické základny v jiném suverenním státě?

Jak odlišit vojáka protistrany od civilisty a jak vůbec určit, kdo stojí na které straně? Kdo jsou plně vycvičení lidé bez uniformy vybavení vojenskou technikou armády určitého státu?

V jakých kleštích, s jakými záměry, jakými prostředky a pod jakým dozorem se ocitají a jednají politici? Namátkou: Bojí se A. Merkelová víc vlastních občanů nebo teroristů? Je Putin, prostořepený duchem sovětského Kremlu, v obavách z muslimů nebo z NATO? Anebo je souběžníkem expanze Číny do oblasti Řecka, protože se jí děsí? Jisté je, že vůdčí politici mají oproti běžným lidem na stole svodky svých rozvědek. Jenže je jim to něco platné, když do každé rozvědky se větří agent protistrany? A můžou vůbec nějak samostatně rozhodovat, když nejvážnější informace mají bezpečnostní agenti? Na mnoha nejvyšších politických, hospodářských, diplomatických i vojenských postech stojí "bývalí" či současní agenti. Panuje všeobecná nedůvěra.

Chce-li někdo změřit míru bezhlavosti *široce otevřené náruče pro migrancy*, at' si to porovná s Anglií na počátku 2. světové války. Řekl by W. Churchil: *Musíme velkoryse přijímat uprchlíky z Německa, je to naše humanitární charitativní povinnost?*

Podívejme se nyní na ekonomickou variantu uprchlíků. I zde je řada odlišností, ve kterých se laik špatně orientuje.:

Jde o lidi prchající z občanské války, která však vznikla z důvodů sociálních rozdílů, tedy z důvodů špatné ekonomiky?

Jde o lidi bohaté, kteří jdou do klidu za svými konty v bohatých zemích?

Jde o nešťastníky nalákané zločinnými agenturami nabízejícími transport do ráje?

Jde o lidi prchající z důvodů ekologických, aby nezemřeli hladem?

K dovršení nepřehlednosti zjišťujeme, že této vlny ekonomických uprchlíků rádi využívají teroristé z předchozího výkladu.

Situace je, zvláště v konkrétních případech, opravdu neřešitelně komplikovaná, a proto, myslím, musíme hledat opět věcnou podstatu problému. Jde o otázku, jak řešit hospodářskou pomoc zemím s podstatně nižší životní úrovní. Po mé soudě to nejde udělat tím, že budeme přijímat emigranti. To by vposledku vedlo k úplnému vylidnění chudých oblastí, přesunu všech do oblastí bohatých a jejich následné ekonomické zhroucení. Z toho plyne i řešení uprchlické krize. Z důvodů ekonomické nutnosti je třeba uzavřít hranice a zamezit dalšímu přílivu. Transferový byznys trestat jako zločinný. Z důvodů lidskosti je třeba běžence ošetřit, nasystit, vybavit nejnutnějším a po časově omezené krátké rekonvalescenci vrátit zpět.

Při svých úvahách vycházím z toho, že od dosti pradávné doby člověk přestal být nomádem, ale žije usedle. **Někde je doma**. Vycházím také z toho, že ekonomická úroveň i osobní pocit spokojenosti jsou zcela relativní. Řešení bych hledal v tom, že budeme usilovat, aby lidé byli

spokojeni **doma** a neutíkali ani z nezbytí ani zlákáni vidinou něčeho úžasně lepšího. Budeme při tom muset zvažovat mnohé.

Jak zařídit, aby v rozvojových zemích vzrůstala kvalifikovanost, neodcházela inteligence a vzrostla produktivita, aby se tyto země užily a zlepšily svou úroveň? Nenamlouejme si, že jsme vůči zemím rozvojovým oblastí zajištěnou! Jsme oblastí degenerující. Ještě víc bychom si měli uvědomit, jak a proč vznikl problém odlivu inteligence. Je nejméně sto let starý. Je pochopitelné, že nadaný člověk, kterému jsme umožnili studium, dostal nabídku skvělé kariéry. Investovali jsme do něho, potřebujeme ho, u nás se uplatní lépe než doma. Tak jsme z kolonií dováželi IQ jako suroviny. Právě proto, že si nikdo nepřipustil zásadní rozdíl těchto dvou exploataovaných hodnot, nikoho ani ve snu nenapadlo, co tím děláme a postupně způsobíme. Jenže my i ve chvíli, kdy se na nás přihnala migrační povodeň, spekulujeme o tom, že jsou v ní i lidé, které bychom mohli dobré využít. Ano, mohli. Tím, že jim sice pomůžeme zvýšit kvalifikaci, ale pak je pošleme domů, aby pomohli své zemi.

Jak docílit, aby se jednotlivé země vyrovnaly se svými demografickými otázkami? Zde budeme muset přjmout jejich rozhodnutí. Možná, a skoro jistě, je pro tyto komunity běžné něco, co nás děsí, jako např. kojenecká a dětská úmrtnost. Nevnucujme jim pořád své (jak se dnes stále víc ukazuje) pokroucené představy. Nevnucujme jim svou civilizaci vymírání. Oni chtějí žít. Položme proti citově drásajícím údajům, kolik dětí tam zemře denně, údaj o počtu potratů u nás a budeme vše vidět realističtěji. Rozpočítáno na dny je to víc než u nich.

Uvažme dále, že ony "ekologické" příčiny hladomoru jsme vyvolali ve své arogantní zajištěnosti naší charitou. Mnohé oblasti zvládneme nakrmit, ale nejsme s to je napájet. Nejsme mocnější než příroda, která reguluje svou lidnatost.

Čím víc hledám řešení, tím více shledávám, že jsme si všechny současné problémy vytvořili sami, protože jsme se pasovali na organizátory globalizace a nutíme všechny, aby přijali náš model společnosti jako to nejlepší a jediné správné. Přitom se rozpadáme a vymíráme. Je to právě naše autoritativní představa, že věci jsou a budou takové, jak **my je určíme**, co nás teď nejvíce ohrožuje. Při šachové partii není možné protihráči nařizovat, jak má tahnout.

Současnou situaci jsme neschopni řešit také proto, že nedovedeme pochopit a dokonce ani připustit, že válka, která se rozhořela, je válkou náboženskou, jak už jsem uvedl. Současnou válečnou situaci vidím v podstatě jako střet tří náboženství. S velkým údivem vidím, že strany obou původních základních rivalů jsou dnes ideově velmi slabé. Vojensky jsou naopak silné až moc. Západní Evropa a severní Amerika (naštěstí to nejsou jediné křesťanské oblasti) jsou slabé proto, že si rozviklaly svůj fundament, když odmítly svého Boha. Arabská oblast se rozpadá a slábne proto, že ji rigorózní islám brzdí ve vývoji a udržuje ji uměle ve stavu středověku. Osvícení muslimové proto uvažují o krocích, které by uvolnily tuto brzdu a ukončily stálé opožďování. Takové zásahy jsou ovšem v rozporu se samotnými východisky Koránu. Je paradoxem, že tito osvícení muslimové chtějí zopakovat, co učinila křesťanská Evropa - zbavit se Boha ve jménu pokroku. Je přirozené, že jejich náboženské ochabnutí vyvolává ostrou kritiku u ortodoxních ajatolahů a věřících. Tito věřící jsou charakterizováni snahou udržet své výsadní postavení, které není podloženo jejich schopnostmi a přínosem. Tito věřící, kteří se rodí jako nadřazení ženské polovině společnosti, jsou klasickými fanatiky, protože zdvojnásobují a eskalují svou urputnou činnost, kdykoli si uvědomí neživotnost a nesmyslnost své doktríny. Jordánská královna, jejíž nedávné vystoupení v Paříži volně reprodukuji, vyslovila i názor, že teroristická kritika rozpadu arabských států, tj. v oblasti, kde se islám zrodil, vede vzdělané a strategicky vyškolené (nezapomínejme, kdo je školil!) vůdčí

špičky islámu k tomu, aby nebezpečí takového náboženského úpadku ukazovali na nás. Západní a střední Evropa spolu se Spojenými státy jsou nejen očividným příkladem, ale i snadnou kořistí. Úspěchy v zahraničí považují správně za cestu k získání sympatií pro přebudování současných (demokratických) států na pevné náboženské islámské státy.

Tato analýza (do jaké míry dobrá, nevím) od někoho, kdo zná vnitřní stav zemí středního Východu, mne jako křesťana a katolického kněze naplňuje jistou nadějí. Domnívám se, že je velký rozdíl v tom, **jakého Boha** se kdo zříká. „Osvícený“ islám se zříká nesmiřitelného Boha a jeho autoritativního mluvčího Mohameda. Uchovají-li si při tom muslimové náboženství, mělo by být smířlivější a lidštější než dosud. Evropa by mohla pochopit, že se vzdala Boha věrného, už ve Starém Zákoně milosrdně odpouštějícího a hlavně v Kristu veskrze lidského, a že tohoto Boha potřebuje ve všem a vždycky, a proto je dobré se k němu vrátit. Jeví se mi, že bez Boha nelze obstát v náboženské válce, do které jsme se dostali. Zlaté tele není ani dost velké, ani dost silné, aby podle přání globalistů „udělalo pořádek“.

Nakonec malou poznámku. Role křesťanských církví v této situaci vystupuje do popředí. Protože církev není tvořena hierarchií, ale je to společenství všech věřících, které hierarchie také řídí a vede, záleží na věřících, jak zcela osobně zvládnou svůj úkol. Je dvojí. Předně nezradit, ale prohloubit svou víru. Znamená to zároveň nezradit svou vlast jako teritorium, v němž žijí. Druhým je povzbudit ostatní a dávat jim naději. Úkolem křesťanů je, aby doslova vrátili odmítaného Boha na zem a předvedli, co je to život z víry. Že to jsou statečné činy a obětavé skutky vedoucí k pokoji. Katolíci si musí uvědomit, že stojí v boji za své rodiny, děti, domovy.

Stát se může samozřejmě cokoli, včetně nového stěhování národů. Budou-li uprchlíků miliony, nebudeme se zabývat vízovou povinností. Může také dojít k úplnému zániku naší civilizace, to není nic nového. Ale ta budoucí bude potřebovat, aby někdo uchoval zvěst o tom, proč ta předchozí vzala za své, a ukázal základní kameny, na nichž lze, a to bezpečně, stavět tu novou.

Jako poslední, o čem chci a musím hovořit, je otázka výchovy. V této oblasti pozorují totéž, co všude jinde. Ve veřejných diskuzích se plete páté přes deváté. Nevidíme rozdíl mezi vzděláním a vzděláváním:

Vzdělání je stav charakterizovaný nějakými vlastnostmi, jehož se člověk dopracoval. Jde o soubor vlastností, které nelze od osoby oddělit.

Vzdělávání je péče o růst vzdělání a nějaký jeho průběh.

Rozdíl těchto pojmu je zřejmý, ale často jsou zaměňovány. Uzákoněné *právo na vzdělání* je nesmysl, zvláště když existuje rovnost práv. Můžeme mít jen *právo na vzdělávání*. Jak bude úspěšné, tj. jakým *vzděláním* se projeví, je už druhá věc. Za přirozeně správné považuji, aby vzdělávání bylo adekvátní danému typu nadání žáka.

Nedovedu pochopit, proč se diskuze o **výchově** plete s diskuzí o **školství**, což je pouze administrativní obslužný a řídící systém, vybudovaný společností v daném státě pro instituce a účastníky výchovných a vzdělávacích aktivit, což se vlastně ani výchovy, ani vzdělávání mládeže vůbec netýká. Daleko horší je, že ani pedagogičtí odborníci nechápou dost dobře složitý význam slova *výchova*, jak nám to odhalují odlišnosti ekvivalentů: *vospitanie*, *educatio*, *paedagogia* a především dvojznačné *Bildung*. Kdo dnes ví něco o indogermánském etymologickém základu **bil*, jehož význam je jednak *utvářet* ve smyslu dávat něčemu tvar, ale i někomu tvář. Druhým významem je *štěpit/štípit*, tedy dále i *štěpovat*, zušlechtovat.

V textově dochované podobě Erasma Rotterdamského (1467-1536) se výrazu užívalo pro náboženské, duchovní zrání člověka a formační pomoc při něm. A ještě horší je, že se nikdo moc nezabývá otázkami kdo, koho, jak a k čemu vychováváme. Nová pedagogická generace prostě nechápe, že vychováváme živého člověka, a pod všemocnou tajemnou rukou trhu se zabýváme objekty a produkujeme součástky pro systémy podle poptávky. Neznám větší degradaci člověka, než je ta, která vtrhla do škol jejich merkantilizací.

V otázce, k čemu vychováváme, je shoda v tom, že výchova je potřebná a ani jedinec, ani společnost bez ní nemohou existovat. Je pak ovšem otázka, jak má vypadat člověk, kterého bychom rádi vychovali. Odpovídí je mnoho, protože se utvářejí podle společnosti a posléze podle civilizace a tedy náboženských představ oblasti, v níž výchova probíhá. Nedělejme si iluze, že to bude nakonec vždycky dobrý člověk. Je možné vychovávat chladnokrevné zabijáky, např. už pěti až šestileté džihádisty nebo dorost SS v Hitlerjugend. Je možné vychovávat asociální jedince ve tvaru „úspěšném“ (bohatec a bezohledný kariérista) a ve tvaru „neúspěšném“ (člověk, kterému postačí celoživotně pobírat sociální příspěvky), jak je tomu v bohatých konzumních zemích. Je možné vychovávat otroky v despociích a diktaturách, k nimž se dnes řadí i strojová nadvláda systémů. Tato upozornění nejsou v rozporu s křesťanským, naději podávajícím východiskem, že každý člověk je ve svém základu schopný stát se dobrým. Sekulární euroamerické školství deklaruje, že chce vychovat platného občana demokratického státu, popř. nadstátu, a vychovává ke všem ideím, na nichž spočívá ideologická doktrína konsumismu. Stává se tak prostředkem k prohloubení v úvodu pojmenované morální krize. Zásadní omyl pojmu výchovy dobrého občana spočívá v tom, že dobrý občan zdaleka nemusí být dobrý člověk, zatímco dobrý člověk bude vždy schopen vytvářet spravedlivou společnost a být pak dobrým občanem státu.

Protože ve skutečné výchově vidím stále velkou šanci, rozhodl jsem se celou tuto přednášku uzavřít jakousi výzvou. Adresuji ji celé společnosti a každému člověku. Především ovšem pedagogům a mezi nimi na prvném místě křesťanským pedagogům. Ti by si, po mém soudu, měli nejdřív uvědomit svou odpovědnost. Moje výzva zní takto:

Přátelé, lidé dobrí!

Není možné si dále zastírat, že morální krize euroamerické společnosti dorostla do mezních poloh. Centrálním a dokonce konkrétně existenčním problémem je nějak tuto krizi překonat. Současná krize má čistě náboženský charakter. Úloha křesťanských církví, především katolické, vystupuje do popředí. Jejich situace je obtížná, protože jsou v konfliktní situaci na dvou frontách. Vůči (radikálnímu) Islámu spolu s celou euroamerickou civilizační oblastí a vůči liberalistickému a relativistickému konsumismu, k němuž se společnost v obrovské většině přesunula jako k novému náboženství. Tato nově orientovaná společnost vytvořila legislativu, která je otevřeně proticírkevní a je zaměřena proti člověku.

Za této historické situace jsou na církev kladený s novou silou dvojí požadavky. Boží, tj. vyznávat a hájit Boha, stvořitele a svrchovaného zákonodárce, a hlásat radostnou zvěst o zmrtvýchvstání Ježíše Krista, které přináší lidem skutečnou a trvalou svobodu, podmíněnou a ~~zákoně~~ ukázněnou vědomím zodpovědnosti za sebe a bližní. Naším úkolem tak zůstává pečovat o spásu vlastní i druhých. Požadavek společnosti, v níž žijeme, je v danou chvíli zcela paradoxní. Je požadováno, abychom významně chránili společnost, která nás ze svého středu vyloučila, přeje si náš zánik a staví nás mimo zákon. Že si to valná většina nemyslí, je druhá věc. Zákony ovšem mluví jasné. Stačí je použít.

Poté, co se v celé šíři života začaly ukazovat zkázonosné důsledky mravního úpadku, ozývá se stále výrazněji volání po stabilizaci společnosti, zpevnění řádu, mravních autoritách, vizi a vůdčích osobnostech. Vždy znova se pak dojde k tomu, že žádné bezesporu pozitivní nejsou, a je proto nutné je vychovat. Vznikají celé knihovny plánů odsouzených k neúspěchu, protože úspěšné by mohly být jen, kdyby byly pozitivním výsledkem stávající krize, tedy něčím revolučně *novým*. Konzumní společnost se ale nehodlá vzdát svého mocenského systému a lidského boha, peněz.

Z daného bludného kruhu je třeba se vymanit a pokusit se vzít úkol vychovat *novou* generaci pro dobu *nové* éry vážně. Vše totiž nasvědčuje tomu, že válka i nezastavitelná krize většiny proběhnou. Pak na troskách dnešní skutečnosti začne budování nové společnosti pro novou situaci. V každém případě bude to nové stavěno z prvků toho starého. Problém budoucnosti leží v tom, k čemu budoucí generace sáhnou. Může to být to nejhorší, totiž plastiková současnost a lidství zbavení lidé, jaké tvoří a pak ovládá Zlo, vždy dočasně reprezentované nejchladnějšími mozky dané chvíle. Na druhé straně se může sáhnout k tomu nejlepšímu a navázat na kvádry a desky z pravých kamenů, které stále ještě určují základy zachované z dřívějších epoch lidské společnosti. Zmíním jen dva nejdůležitější: Mojžíšovy desky zákona a radostnou zvěst o vzkříšení Ježíše Krista, který sám sebe označil za kámen nárožní.

Je samozřejmé, že rozhodnutí, z čeho a co má být po velké krizi stavěno, budou dělat ti, kdo ji přežijí. Zlo, v pozemských dějinách vždy rychlejší, zcela určitě chce už v předstihu zajistit své budoucí postavení, a proto se bude snažit, aby přežili jím formovaní lidé. Pokusí se řídit průběh krize tak, aby již při ní vtiskli neznámé budoucnosti své znamení a tvar. Povinností církve je proti tomu bojovat. Jí bylo svěřeno království Boží a především jeho neměnitelně pevné základy.

Celé nejbližší čtvrtstoletí (možná i století) bude probíhat tento duchovní zápas – odvěký, ale v danou chvíli vyostřený. Uzavíram z toho, že církev se musí předně co nejrychleji pokorně obrátit k Bohu, aby jí vrátil bezpečí víry. Nezastírejme si, že jsme zvlažnělí a vyhaslí a podléháme názorům, které v celku společnosti převládly. Nevyhlávejme se a přiznejme, že v Evropě kopírujeme rozpad okolní společnosti. Po tomto začátku musíme začít znova stavět jako v době, kdy křesťanství prožívalo své bolestiplné dětství. Musíme evangelizovat vhod i nevhod, podstupovat trpělivě nekonečné apologetické vysvětlování a podávat vzor, svědecťví až k martyrismu.

Ve výchovném snažení, k němuž vás vyzývám naprosto všechny, jde o záchrannu, o spásu. Křesťané by si měli být vědomi, že spásu je také záměrem Božím. Jejich pomoc na tomto Jeho záměru spočívá v tom, že budeme hlásat, vysvětlovat a ukazovat, jak se má žít. Tyto tři činnosti dohromady se jmenují výchova.

Biskupy a kněze upozorním, že pastýř a pedagog si jsou velmi podobní, oba doprovázejí, vedou a chrání své svěřence a nesmějí je opustit.